

Цільмак Олена Миколаївна, професор кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

КЛАСИФІКАЦІЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ ШЛЯХОМ СЕЛЕКЦІЇ ТА СИМПЛІФІКАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку психологічної науки є низка проблемних питань класифікації професійно важливих якостей особистості. Аналізуючи наукові праці вчених, виявляємо плутанину під час уживання деяких наукових категорій, їх класифікації та систематизації. Зокрема, деякі науковці комунікативними якостями вважають: 1) «знання бар'єрів і труднощів спілкування», «уміння встановлювати контакт», «уміння налаштуватися на розмову», «уміння протистояти маніпулятивним впливам», «навички спілкування» тощо; 2) порядність, турботливість, незалежність, гнучкість, надійність, дисциплінованість, стриманість тощо.

Слід з'ясувати, чому до професійно важливих комунікативних якостей науковці відносять знання, уміння та навички, а також якості з вольових, лідерських, соціально спрямованих, моральних груп.

Проаналізувавши в матеріалах навчальних посібників, довідкових словників зміст дефініцій «якості», «властивості», «особливості», «ознака», «риси», «показник», «атрибут», «прикмета», ми констатували їхню ідентичність, тотожність. Наприклад, у наукових працях зазначено: «...психічні властивості – це сталі душевні якості, що утворюються у процесі життєдіяльності людини...», «...якості людини – це ті її властивості, які виявляються по-різному, залежно від умов, ситуацій...», «...атрибут – невід'ємна, необхідна для забезпечення цілісності об'єкта, суб'єкта (предмета) властивість...», «...ознака – це риса, властивість, особливість...» тощо. На нашу думку, плутанина відбувається тому, що не має чіткого категоріально-понятійного апарату та класифікації наукових категорій.

Отже, згідно з нашою позицією, *професійно важливими якостями* є конкретні особистісні характеристики, які повинні

бути притаманні представникові певної професії. *Ознака* (англ. *sign/indication*) – це прикмета, показник особистості, за якими можна її визначити. *Прикмета* (англ. *token*) – відмітна ознака чого-небудь, *показник* (англ. *indicator*) – ступінь, до якого зводиться певна ознака, *особливість* (англ. *feature*) – це індивідуальна специфічна особистісна відмінність.

Властивість (англ. *property*) – спосіб вияву певного аспекту особистісної характеристики. *Атрибути* (англ. *attribute*) – це невід’ємні складові, без яких людину не можна уявити і без яких вона не може існувати (стать, вік, темперамент, здоров’я, мова, спрямованість). *Риси* (англ. *trait*) – це стійкі конструкти, що виявляються у поведінці особи. Таким чином, особистісними характеристиками є: якості, ознаки (прикмети, показники), особливості, властивості, риси й атрибути.

Професійно важливі якості, як і кожна наукова категорія, потребують класифікації та систематизації шляхом селекції і симпліфікації. На нашу думку, слід виокремити такі групи професійно важливих якостей:

1) *психофізіологічні* – активність, працездатність, стійкість, врівноваженість;

2) *інтелектуальні* – виваженість, винахідливість, гнучкість, допитливість, креативність, кмітливість, обізнаність, прогностичність, розсудливість, раціональність, ерудованість;

3) *моральні* – ввічливість, вірність, відповідальність, делікатність, дипломатичність, доброзичливість, коректність, нормативність, надійність, ошадливість, порядність, тактовність, толерантність, чесність, чемність, етичність;

4) *лідерські* – авторитетність, амбіційність, вимогливість, діловитість, домінантність, ініціативність, незалежність, серйозність, самостійність, помірна підприємливість, харизматичність;

5) *комунікативні* – асертивність, контактність, товариськість;

6) *соціально спрямовані* – гуманізм, патріотизм, гідність, людяність;

7) *перцептивні* – уважність, спостережливість, проникливість, рефлексивність;

8) *контрольно-оцінні* – пильність, обережність, обґрунтованість, об’єктивність, справедливість, точність, критичність, самокритичність;

9) *специфічні* – інтуїція, емпатійність;

10) *вольові* – *цілепокладання* (цілеспрямованість, наполегливість, завзятість, рішучість, сміливість); *саморегулятивні* (витримка, самоконтроль, самовладання, терплячість), *самоорганізаційні* (акуратність, копіткість, обов'язковість, організованість, планомірність, послідовність, пунктуальність, посидючість, ретельність, скрупульозність, сумлінність, старанність), *морально-вольові* (дисциплінованість, мужність, самовідданість, принциповість, героїзм).

Наука вимагає чіткості, конкретності, недвозначності наукових категорій. Тому в наукових працях необхідно акцентувати увагу на змістовній некоректності певних наукових категорій, а також систематизувати й класифікувати їх шляхом селекції та симпліфікації.

Чебукіна Олександра Григорівна,
здобувач ступеня вищої освіти магістр
Національної академії внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ ТЕРОРИСТА

Актуальним для вивчення проблеми тероризму є аналіз психологічного портрета терориста. Це виявилось одним із найскладніших завдань для науки. Генезис формування особистості терориста діаметрально протилежний нормальному сценарію соціалізації людини, де вершиною життя є самореалізація у творчому процесі (мистецтво, медицина, архітектура, педагогіка тощо). Для терориста головною метою є руйнування створеного іншими людьми, масова загибель людей, яка супроводжується масовою емоцією страху.

Сучасний тероризм є груповою дією. Для забезпечення його «ефективності» до підготовки і здійснення терористичного акту повинні бути залучені кілька людей. З технічних причин (насамперед, з міркувань конспіративності) зовсім не обов'язково, щоб вони діяли групою як на завершальній стадії, так і на підготовчих етапах. Тобто фізичні збори терористичної групи не завжди є обов'язковими.

Для особистості терориста характерним є негативне світовідчуття, яке виникає під впливом низки факторів. Насамперед це невідповідність образу ідеальної моделі світу і самого себе в реальній дійсності можливостям самореалізації.